

**HEMŞİRELERİN BEBEK BESLENMESİNE İLİŞKİN
BİLGİ DÜZEYLERİNİN SAPTANMASI VE
BUNU ETKİLEYECEĞİ DÜŞÜNÜLEN
BAZI ETKENLERİN İNCELENMESİ**

Zeynep CONK*

Candan DAĞLI**

Bu çalışma, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ünitelerinde çalışan hemşirelerin bebek beslenmesine ilişkin bilgi düzeylerini saptamak ve etkili etmenleri incelemek amacıyla planlanmıştır.

Bu amaçla, Ege Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği'nde ve S.S.K. Çocuk Hastanesi'nde görev yapan hemşireler araştırma kapsamına alınmıştır.

Sonuçta, hemşirelerin bilgi puan ortalamalarının düşük olduğu, genelde bebek beslenmesi, özelde ise yapay beslenme konusunda bilgi açıklarının olduğu görülmüştür.

Yüksekokul mezunu hemşirelerin bilgi puan ortalamaları, Sağlık Meslek Lisesi mezunlarına kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Temel Sağlık Hizmeti, toplumdaki belli başlı sağlık sorunlarına yönelik geliştirici, koruyucu, tedavi ve rehabilite edici hizmetleri sağlar. Bu kapsam içinde beslenme olgusu, kendi başına ele alınması gereken bir konu olarak benimsenmiştir. Yetersiz ve dengesiz beslenmenin çocuk sağlığına olumsuz etkisi, büyüme gelişme geriliği veya enfeksiyonlara karşı direncin azalmasıyla bebek ve çocuk ölüm hızının artmasına neden olur (1,8,13,23,28,30,31).

Çocuk ölüm hızı ülkenin sağlık koşulları ile yakın bir ilişki gösterir. Sağlık örgütünün yeterli hizmet verebildiği ve sosyoekonomik koşulların iyi olduğu ülkelerde çocuk beslenmesinin düzeltilmesiyle ishal ve birçok enfeksiyon hastalıklarının azaldığı ve ölüm oranlarının düştüğü görülmüştür.

Kötü beslenme, çocuk ölümlerinin ortalama % 7'sinin birinci, % 46'sının ikincil nedenidir (3,31). Bebek ölüm hızı ülkemizde binde 134'tür. Bu oran İsveç'de binde 7.8, Romanya'da

* E.Ü.Hemşirelik Y.O.Çocuk Sağ. ve Hast.Hemş. öğretim üyesi (Yrd.Doç.Dr.)

** Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Uzmanı

binde 30.3, Yugoslavya'da binde 34.9'dur (24). Çocuk ölümlerinin yüksek olduğu ülkemizde, beslenme yetersizliği ve dengesizliği, çevre koşullarının bozukluğu, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, annelerin eğitimsizliği gibi sosyoekonomik nedenler rol oynamaktadır (20,25).

Çocuğun doğuşundan bir yaşına kadar olan dönemde gerekli kalite ve kantitede ve uygun teknikle beslenmesinin yanısıra gerektiği zamanlarda ek besin maddelerine başlanması çok önemlidir. 1977 yılında Ankara'da yapılan bir araştırmada 0-2 yaşlarında malnutrisyon geçirmeyen çocukların, o yaşlarda malnutrisyon geçiren çocuklardan önemli derecede yüksek zeka puanı aldıkları saptanmıştır (26).

Türkiye'de çeşitli yörelerde yapılan araştırmalar sonucu çocuklarda (0-5 yaş grubu) ortalama % 20 büyüme geriliği olduğu görülmüştür. Yine yapılan birçok taramalarda 3 yaşın 'altındaki tüm çocukların % 50'sinde belirgin kansızlık (anemi) "saptanmıştır (31).

Sağlıklı nesiller yetiştirmek ve sağlıklı bir toplum oluşturmak açısından, beslenme hatalarının önlenmesi ve çocuk beslenmesine gereken önemin verilmesiyle halk sağlığımızın korunmasına yardımcı olunabilir (18).

Anne Sütü İle Beslenmenin Önemi

Binlerce yıldan beri anne sütü, çocuk beslenmesinde tek kaynak olmuş ve bundan yoksun kalan çocuklar çok uzun ömürlü olmamışlardır. Teknik ve hijyendeki ilerleme sonucu 1930'lardan sonra süt çocukları için yapay sütler yapılmaya başlanmıştır. Bu gelişimle beraber, yaşam biçimlerinin değişmesi ve endüstriyel toplumlarda benimsenen görüşler sonucu yapay sütlerin kullanımı yaygınlaşmış ve 1970'lerin ilk yıllarına kadar anne sütüyle beslenme giderek azalmıştır.

Günümüzde, en çağdaş yöntemlerle ve bilimsel ilkelere uygun olarak yapılan en mükemmel endüstri sütlerinin bile, anne sütünün çok yönlü nitelikleri düzeyinde olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle 1970'den bu yana "anne sütüne dönüş" dönemi başlatılmıştır (18).

Anne sütü temizliği, ucuzluğu, kolay sağlanması, besleyiciliği ve koruyuculuğu bakımından en değerli besindir. Bu nedenle tüm dünyada bebeklerin ilk yıl boyunca anne sütü alabilmelerini sağlamak doğrultusunda bir akım başlatılmış ve birçok ülkede anne sütüyle beslenmeyi özendirici kampanyalar açılmıştır (5,12,14,17,19,21).

Emzirilen bebekler için doğumdan sonraki ilk 6 ay yaşamlarının en sağlıklı dönemleridir. Bebeğin ilk yılı çoğu zaman

uyku ve beslenme ile geçer. Çocuğun dış dünya ile ilişkisi beslenme ile sağlandığından ilk yılda beslenme bu açıdanda önem kazanmıştır (2,9,12).

Orta ve Güney Amerika'daki çeşitli ülkelerde yürütülen araştırmalara göre, 6 aydan daha az (ya da hiç) emzirilen bebeklerin 1 yaşına gelmeden yaşamlarını yitirme olasılıkları bulunduğu ve bu bebeklerin 6 ay ya da daha fazla emzirilen bebeklere kıyasla 5-10 kez daha fazla hastaneye başvurdukları görülmüştür (9).

Çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalar göstermiştir ki biberonla beslenen bebeklerin, emzirilen bebeklere oranla 3 kez daha fazla enfeksiyon hastalıklarına maruz kaldıkları, yaşamlarının ilk yılında ölme olasılığının 2-3 kez fazla olduğu ve kötü beslenme durumuna düşme ihtimallerinin 8 kez fazla olduğu saptanmıştır (9).

Biberon yerine emzirmeye özendirme çalışmalarının yürütüldüğü Filipinlerde klinik enfeksiyonlar % 9.3, bebek ölümleri % 95 oranında azaltılmıştır. Yeni Gine' de yürütülen kampanya sonucu emzirme oranı 5><, 65 'den % 88'e yükselmiş ve çocuklar arasında görülen ciddi kötü beslenme olguları % 11 oranında azalmıştır. Bu olguların, hiç anne sütü almıyan veya çok erken aylarda memeden kesilen çocuklarda daha fazla görüldüğü belirtilmiştir (4,9).

Ülkemizde anne sütüyle beslenme oldukça yaygındır. Çubuk ilçe merkezi ve köylerinde yapılan bir araştırmada 0-3 ay arası çocuklarda anne sütü verme oranı % 88.3'tür (10). Ankara'nın Ana-Çocuk Sağlığı (A.Ç.S.) Merkezi bulunan bölgelerinde yapılan bir araştırmada da çocuklara doğumdan sonra ilk üç ay içerisinde en fazla verilen b_esinin anne sütü olduğu saptanmıştır (11).

Bebek Beslenmesi ile İlgili Olarak Hemşirelerin Sorumlulukları ve Görevleri

Hemşirelik eğitiminin istenilen amaçlara ulaşabilmesinde okullarda istenilen davranışların kazandırılabilmesi yanısıra sürekli eğitimin mezuniyet sonrası sürdürülebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır (29).

Hemşirelerin görev alanları ve işlevleri şöyle belirlenmiştir (15):

- 1) Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri
 - a- Yatak başı hizmetleri
 - b- Poliklinik hizmetleri ile ilgili işlevler
 - c- Ameliyathane hizmetleri ile ilgili işlevler
- 2) Koruyucu Sağlık Hizmetleri İle İlgili İşlevler

- 3) Eğitim İle İlgili işlevler
- 4) Yönetimle ilgili işlevler

Bebek büyüten anneler ister kentsel ister kırsal toplumda olsunlar, çocuk sağlığı ve bebek bakıma ilişkin bilgilere gereksinim duyarlar, Çocuk beslenmesi konusunda annelerin yararlandıkları kaynakları inceleyen bir çalışmada, annelerin % 54.3'ünün çocuklarını kendi bildikleri şekilde besledikleri, % 29'unun evdeki büyüklerden yararlandığı, % 4.4'ünün ise doktor, ebe, hemşire gibi sağlık personelinin yararlandıkları saptanmıştır. Bir başka çalışmada, annelere yapılan eğitim sonucunda çocuğuna anne sütü verme oranının % 42.8'e çıkarken, eğitim yapılmamış annelerde bu oranın % 28'de kaldığı anlaşılmıştır.

Toplumun eğitiminde hemşirelere önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle özellikle annelerin sağlık elemanlarına saygınlığını ve kişisel güvenini yüceltmek için kullanılacak hiçbir efordan kaçınılmamalıdır (6,7,16,27).

Araştırmanın Amacı

Bebek ölüm nedenlerinde kötü beslenmenin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir (4,14,18,28,31).

Sağlıklı ve hasta çocuğun annesi ile yakın ilişkide olan hemşirelerin, beslenme konusunda vereceği eğitimin sağlığın devamında kazanılmasında olumlu etkileri olduğu gözönüne alındığında, hemşirelerin bu alanda vereceği hizmetin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırma, hemşirelerin bebek beslenmesine ilişkin bilgi düzeylerinin saptanması, hemşirelerin bilgi düzeylerini etkileyeceği düşünülen bazı değişkenlerin incelenmesi ve hemşirelerin kendi bebeklerini besleme durumlarının saptanmasını amaçlamaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi : Araştırma tanımlayıcı olarak düzenlenmiştir. **Araştırmanın Evreni** Araştırmanın evreni Ege Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde çalışan 38, Tepecik S.S.K. Çocuk Hastanesinde çalışan 64, toplam 102 Sağlık Meslek Lisesi ve Hemşirelik Yüksek Okulu mezunu hemşirelerden oluşmuştur. Araştırma 15-31 Mayıs 1984 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme ve Veri Toplama : Ege Üniversitesi Hastanesinde 38 hemşireden 25'ine (% 65.8) ve Tepecik S.K.K. Hastanesinde 64 hemşireden 32'sine (% 50.0) ve toplam olarak 57 hemşireye (% 57.9) anket formu uygulanarak araştırma kapsamına alınmıştır.

araştırmanın örnekleminin seçiminde "Olasılıksız Örnek Seçim Tekniği" kullanılmıştır (22).

Hazırlanan anket, hemşirelere ilişkin özel tanıtıcı bilgilerin yanısıra özel sorular sorulmuş daha sonra bu konuda bilgi düzeyini ölçen ek sorular sorulmuştur.

Verilerin Analizi : Hemşirelerin bilgi düzeyi, çoktan seçmeli olarak hazırlanan 17 soru ile ölçülmüştür. Doğru yanıtlanan her soru için 1 puan atarak değerlendirilmiştir

Verilerin analizinde hemşirelere ait tanıtıcı bilgiler ve bilgi puanları ile ilgili olarak sayı ve yüzde olarak gösterilmiştir.

Verilerin analizinde hemşirelerin bağımsız değişkenlere (eğitim durumları, yaş, çocuk sahibi olma, çocuk sayısı, evlilik durumu, Sağlık Kliniğinde çalışma süresi, çalıştıkları hastane) bilgi puan ortalamalarının incelenmesinde (t) testi kullanılmıştır

BULGULAR VE YORUM

Hemşirelerle ilgili Tanıtıcı Bilgiler

Anket kapsamına giren hemşirelerin % 80.8'i Sağlık Meslek Lisesi mezunu, % 19.2 si Hemşirelik Yüksek Okulu mezunu olup yaş ortalamaları 26.4'tür. Hemşirelerin % 40.3 'ü bekar, % 54.4 ü evlidir. Evli olan hemşirelerin % 67.6'sı 1 çocuklu, % 20.6'sı 2 ve daha fazla çocukludur. Evli hemşirelerin ortalama çocuk sayısı 1.1'dir.

Çocuk sahibi olan hemşirelerin (% 88.2) çocuklarını emzirdikleri saptanmış, ortalama emzirme süresi 6.4 ay olarak bulunmuştur. Bu bulgu, ülkemiz genelinde kadınlarımızın emzirme sürelerine benzerlik göstermektedir (21).

Çocuğunu 6 aydan az emziren hemşirelerin % 75 çalışıyor olmalarını neden olarak ileri sürmüşlerdir. Uygulama hatası sonucu emziremeyen denek sayısı 1'dir.

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin % 40.3 'ü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları kliniklerinde 6 yıl ve daha fazla çalıştıklarını bildirmişlerdir.

Hemşirelerin Bebek Beslenmesine ilişkin Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi

TABLO 1 : Hemşirelerin Bebek Beslenmesine ilişkin Bilgi Sorularından Aldıkları Puanlara Göre Dağılımları

SORULAR	BİLEN		BİLMEYEN	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bebek için en uygun besin	55	96.5	2	3.5
Bebeğe ilk verilmesi gereken gıda	25	43.9	32	56.1
Kolostrum hakkında bilgi	47	82.5	10	17.5
İlk günlerde bebeğin emzirilme süresi ve sıklığı	5	8.8	52	91.2
Bebeğe anne sütü verilmesinin nedeni	40	70.2	17	29.8
Kaçıncı aydan sonra anne sütü yetersiz gelir	23	40.4	34	59.6
Anne sütündeki vitaminler	24	42.1	33	57.9
Anne sütünün niteliği	40	70.2	17	29.8
Göğüs temizliğinde kullanılacak solüsyon	52	91.2	5	8.8
Emzirme tekniği	29	50.9	18	49.1
Beslendikten sonra bebek nasıl yatırılmalı	39	68.4	18	49.1
Annenin süt miktarını etkileyen etmenler	15	26.3	42	73.6
İlk ayda verilecek günlük süt ya da yoğurt miktarı (anne sütü verilmediğinde)	15	26.3	42	73.6
Aylara göre sulandırma oranları	10	17.5	47	82.5
Suni beslenme	37	64.9	20	35.1
Ek besin verme kuralları	30	52.6	27	47.3
Çeşitli ek besinleri verme zamanları	20	35.1	37	64.9

Bebek için en uygun besin olarak anne sütü verilmesi gerektiğini % 96.5 gibi yüksek bir oranla yanıtlayan hemşireler, bebeğe ilk verilecek gıdayı bilmede % 43.9 gibi bir başarı göstermişlerdir (Tablo 1). Bunun nedeni olarak ülkemiz hastanelerinde yenidoğana şekerli su verilme uygulaması gösterilebilir (18).

İlk günlerde bebeğin emzirme süresi ve sıklığı sorusu hemşi-

relerin yalnızca % 8.8'i tarafından doğru yanıtlanmıştır (Tablo 1).

Günümüzde, yenidoğan bebeğin ilk günlerde sık emzirilmesi ve saat sınırının konmaması önerilmektedir. Hemşirelerin yeni gelişmeler hakkında bilgilendirilmemelerinin, bu sonucu doğurduğu düşüncesindeyiz.

Anne sütünün önemi ve içeriği ile ilgili bilgilerin hemşirelerin üçte ikisi tarafından bilindiği dikkati çekmiştir. Ancak anne sütündeki vitaminlere ilişkin bilgi düzeyi % 42 olarak saptanmıştır. Anne sütünün vitamin açısından yetersiz olduğu görüşünün sürdürülmesi bu sonucu etkilemiş olabilir. Oysa günümüzde sağlıklı bir annenin sütünün 4-6 ay vitamin açısından da yeterli olduğu kabul edilmektedir (12).

"Sağlıklı bir bebeğe kaçınıcı aya kadar anne sütü verilmesi gerektiği"ni doğru yanıtlayan hemşireler % 40.3'tür (Tablo 1). Bu sonucu da yeniliklerin izlenmeyişi veya uygulanmayışı etkilemektedir.

Emziren annenin göğüs bakımı, emzirme yöntemi ve beslenen bebeğin ne şekilde yatırılacağına yönelik soruları, % 50'nin üzerinde doğru yanıtlanmış olmalarına rağmen bu oranın daha yüksek olması beklenirdi (Tablo 1). Bu durum kültürel davranış örüntülerinin eğitimle silinememiş olmasına bağlanabilir.

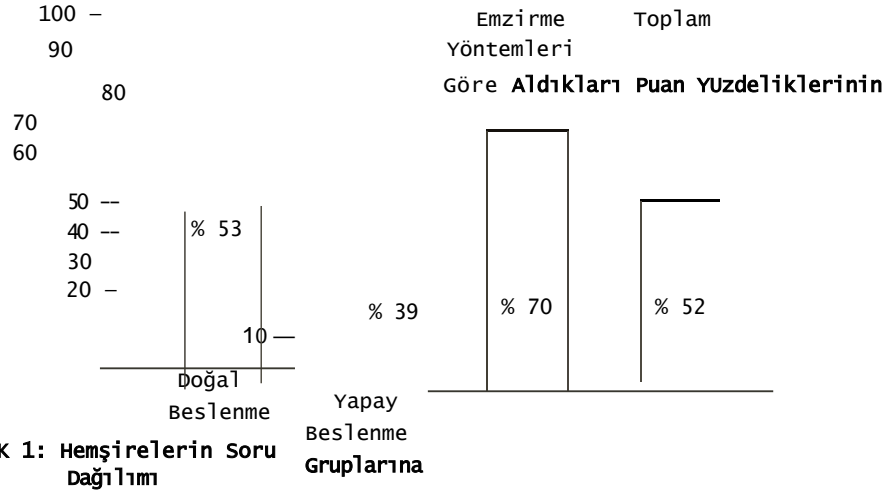
Anne sütünün miktarını etkileyen etmenleri ve yapay beslenme ile ilgili olarak hazırlanan günlük süt miktarını, sulandırma oranlarını doğru yanıtlayan hemşirelerin oranı % 26.3 gibi beklentimizin çok altındadır.

Suni beslenme, ek besinlerin verilmesinde uygulanacak kurallar ve ek besinlere başlama zamanına yönelik sorulara aldığımız yanıtlar, beslenme konusunda hemşirelerin bilgi açığı olduğunu göstermektedir (Tablo 1).

Araştırma kapsamına giren hemşirelerin soru gruplarına ilişkin bilgi puanları= dağılımı Tablo 2 ve Grafik 1 'de gösterilmiştir.

TABLO 2 : Soru Gruplarına Göre Hemşirelerin Bebek Beslenmesine İlişkin Bilgi Puanlarının Soru Sayısı, Ranj ve Ortalamaları

SORU GRUPLAR'	SORU SAYISI	OL AS RANJ	GERÇEK RANJ	ORTALAMA
Doğal Beslenme	9	0-9	1-8	4.8
Yapay Beslenme	5	0-5	0-4	1.9
Emzirme Yöntemleri	3	0-3	0-3	2.1
Toplam	17	0-17	0-14	8.9

GRAFİK 1: Hemşirelerin Soru Gruplarına Göre Aldıkları Puan Yüzdelerinin Dağılımı

Hemşireler, emzirme yöntemlerine ilişkin sorularda 3 ağırlıklı puan üzerinden 2.1 puan ve % 70 puan yüzdeleriyle en çok bilinen soru grubunu oluştururken, yapay beslenmeye ilişkin sorularda 5 ağırlıklı puan üzerinden 1.9 puan ve % 39.2 ile en az bilinen soru grubunu oluşturmuşlardır. Doğal beslenmeye ilişkin sorularda 9 ağırlıklı puan üzerinden 4.80 olarak % 53.3 puan yüzdesi göstermişlerdir. Tüm deneklerin toplam soru grubu üzerinden (17) puanı 8.86'dır (Tablo 2, Grafik 1).

Hasta bebeğin annesiyle doğrudan ilişkide olan hemşirelerin anneye eğitim verebilmeleri için bilgi düzeylerinin daha yüksek olması beklentimizdir.

Hemşirelerin Bebek Beslenmesi Konusunda Bilgi Düzeylerini Etkileyeceği Düşünülen Değişkenlerin incelenmesi

TABLO 3 : Hemşirelerin Bitirdikleri Okullara, Yaş Gruplarına, Sahip Oldukları Çocuk Sayısına, Çalıştıkları Yıllara ve Çalıştıkları Kurumlara Göre Bilgi Puan Ortalamalarının Kıyaslanması

DEĞİŞKENLER	N	x	S	SD	t	P
					4.08	0.05
Bitirilen Okul	46	7.74	2.63			
Sağlık Meslek Lisesi	11	10.27	1.61	55		
Hemşirelik Yüksek Okulu					0.39	0.05
Yaş Grupları	27	8.59	2.57			
25 yaş ve aşağısı						
26 yaş ve yukarısı				32	0.44	0.05
Çocuk Sahibi Olma	4	7.75	4.27			
Çocuksuz	30	8.73	2.44			
Çocuklu					1.61	0.05
Yaşayan Çocuk Sayısı	23	9.21	1.99			
1 çocuk	7	7.14	3.23			
2 veya daha fazla				55	0.86	0.05
Çalıştıkları Yıllar	34	8.85	1.28			
0-5 yıl	23	8.60	0.94	55		
6 yıl ve daha fazla					0.57	0.05
Çalışma Yeri						
Ege Üniversitesi Hastanesi	25	8.96	2.90			
Tepecik S.S.K.Hastanesi	32	8.56	2.22			

Tablo 3'de görüldüğü gibi Hemşirelik Yüksek Okulu mezunu olan hemşirelerin aldıkları bilgi puanı (10.27), Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının aldığı puandan (7.74) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Bu farkın nedeni, Hemşirelik Yüksek Okullarında temel eğitim programlarında bu derslere daha fazla ağırlık verilmesi sonucu konuya daha ilgili ve öğrenmeye daha motive olmaları şeklinde açıklanabilir.

Hemşirelerin yaşlarına ve çalışma sürelerine ilişkin bilgi puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Deneyimin yaş ve çalışma yılı ile artacağı, bunda bilgi düzeyini olumlu yönde etkileyeceği düşünülerek incelenen bu iki değişkenin, hemşirelerin bilgi puanını etkilemediği görülmüştür. Bunun nedeni hemşirelerin genelde okuma alışkanlıkları

olmaması ve hizmet içi eğitim programlarının uygulanmaması olarak açıklanabilir.

Hemşireler çalıştıkları hastanelere göre incelendiğinde yine bilgi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Üniversite hastanesi yenilikleri izleyen ve uygulayan bir kuruluş olmasına rağmen, hemşirelerin bu olanaklardan yararları «dırılmadıklarını düşündürmektedir.

SONUÇ

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu, hemşirelerin bebek beslenmesine ilişkin bilgi açığı olduğu saptanmıştır.

Bilgi sorularında hemşirelerin en fazla bildikleri "Bebek için en uygun gıda" sorusudur. En az bilinen soru ise "ilk günlerde bebeğin emzirme süresi ve sıklığı" ile ilgili sorudur.

Hemşirelerin soru gruplarına ilişkin puan ve bilgi yüzdelerine bakıldığında, yapay beslenme ve ek besinler konusunda hemşirelerin daha az bilgili, emzirme yöntemleri ile ilgili sorularda ise daha fazla bilgili oldukları saptanmıştır.

Bağımsız değişkenlere göre hemşirelerin bilgi puan ortalamaları incelendiğinde, yüksek okul mezunu hemşirelerin bilgi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Hemşirelerin konuya ilişkin bilgi açıklarının giderilebilmesi için şunlar önerilebilir :

- 1) Sağlık kurumlarında öğretici, iyileştirici ve personelin niteliğini geliştirici özellikte bir denetim sistemi kurulmalıdır.
- 2) Önemli olan yeni gelişmelerden, sağlık personelinin haberdar edilmelidir. Bunun için her kademedeki sağlık personelinin temel ve sürekli eğitim programlarına ağırlık verilmeli, bilgi açığı olduğu saptanan konular üzerine yoğunlaşılmalıdır.
- 3) Hemşirelerin yetki ve sorumluluklarının neler olduğu ve hemşireden neler beklendiği açıkça saptanmalıdır.

SUMMARY

To Determine The Level Of Knowledge On Infant Feeding Of The Nurses Working In The Pediatrics Ward

This study has been planned with the aim of determining the level of knowledge on infant feeding of the nurses working in the Child Health and Illnesses (pediatrics) ward and to examine the related major factors.

As a result, it was revealed that the test score averages

of the nurses were low and they showed a lack of knowledge regarding, in general, infant feeding and, in particular, artificial feeding.

It was found that the nurses graduated from Nursing Colleges have higher test score averages than those who graduated from Health Sciences Technical Schools.

KAYNAKÇA

1. Alma-Ata 1978, Temel Sağlık Hizmetleri. Çev.:Unicef-Tetm. Ankara, 1980. Sa
2. Aydınalp, K. : Çocuklarda Beslenmenin Psikolojik Etkenleri. Psikoloji Dergisi, Aralık, 1979.
3. Baysal, A. : "Türk Kadınının Beslenme Sorunları", Türk Toplumunda Kadın. Editör:Abadan-Unat, N. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları Kadın Araştırması Servisi, Ankara, 1979.
4. : Beslenme. Hacettepe Uni.Yayınları, 2.bs., Ankara, 1977.
5. Beyazova, U.; Çakmakçı, M. : Çocuk Hastalıkları (Tanı ve Tedavisi), Ankara, 1983.
6. Baş, S. ve ark. : "Yeni Doğan Bebeğin Özellikleri, Bakımı ve Hemşireye Düşen Önemli Görevler", Türk Hemş.Derg., No:3, 1976.
7. Conk, Z. : "Sağlıklı Çocuk-Güvenli Gelecek", Türk Hemş.Derg., No:2, 1980.
8. Fişek, N. : "2000 Yılında Herkese Sağlık için Hemşirenin Rolü Ne Olmalıdır", (Panel konuşması), Türk Hemş.Derg., No:2, 1983, ss.4.
9. Grant, P.J. : Dünya Çocuklarının Durumu 1984. UNICEF Bülteni, Kelaynak Yayınevi ve Matbaası, Özel Sayı, Ankara, (Aralık 1983-Mart 1984).
- 10.Güneyli, U. : "Çubuk ilçe Merkezi ve Köylerindeki Ailelerin Çocuklarının Beslenme Alışkanlıkları ve Karşılaşılan Sağlık Sorunları", Türk Hemş.Derg., No:1, 1983.
11. ----- : "Ankara'nın AÇS Merkezi Bulunan Bölgelerinde Yaşayan Ailelerin Çocuklarının Beslenme Durumları üzerinde Bir Araştırma", Türk Hemş.Derg., No:4, 1981.
- 12.Günümüzde Bebek Beslenmesi, Literatür, Yüce Reklam Yayımlı Dağıtım A.Ş., Cilt:3, Mart 1986, ss.152.
- 13.Hizmetiçi Eğitim Semineri, SAİG Projesi, Hıfzıssıhha Okulu, Ankara, 1977.
- 14.Kavaklı, A.; Neyzi, O. : Çocuk Hemşireliği. İstanbul Tıp Fak.Basımevi, İstanbul, 1977.
- 15.Kum, E.; Velloğlu, P. : "Hemşirelikte işlevler, Standartlar ve Nitelikler", Türk Hemş.Derg., No:3, 1980.
- 16.Kubilay, G. : "Ankara İl Sınırları içindeki Ebe ve Hemşirelerin Çocuk Sağlığına İlişkin Bilgileri", Türk Hemş.Derg., No.1, 1979.
- 17.Merdol, T. : "Çocuk Mamalarının Durumu", Toplum ve Hekim. N 1978.

18. Neyzi, O.; Koç, L. : Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. Bayda Yayını, İstanbul, 1983.
19. Özsoylu, S. : Pediatride Yenilikler. Türkiye Sağlık ve Tedavi Vakfı Yayını, No:1, Ankara, 1983.
20. Paçacı, K. : "Bebek Sağlığını Etkileyen Etmenler", Türk Hemş.Derg.. No:2, 1981, ss.35,37.
21. Rozee, E. : "New Concepts in Infant Nutrition", The Canadian Nurse. Vol:72:3, (March 1976).
22. Sümbüloğlu, K. : Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik. Çağ Matbaası, Ankara, 1980.
23. S.S.Y.B.Çocuk Sağlığı El Kitabı. Ankara, 1981.
24. T.C.S.S.Y.B. Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı Genel Müdürlüğü. "Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı Hizmetlerinin Entegrasyonu Konusunda Rapor", Ankara, (17-18 Haziran 1982).
25. T.T.B.Yayın Komitesi. "Ana Çocuk Sağlığı Merkezleri", Toplum ve Hekim. Ocak 1979, ss.8.
26. Tunçdoğan, I.; Tunçdoğan, C. : Çocuk ve Tedavi. Ankara, 1978.
27. Toplum Sağlığı Simpozyumu Bildiri Özetleri, 16-20 Eylül 1981.
28. Uyer, G. : "Çocuklarda Yetersiz ve Dengesiz Beslenme Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları", Türk Hemş.Derg, Sayı:2, 1978, ss.8.
29. ----- : Hemşirelik Hizmetleri Standartları ve Bunları Değerlendirme Kriterleri. (Çev.) Türk Hemş.Derg., No:3, 1981.
- k. Yörükoğlu, A. : Çocuk Ruh Sağlığı. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983.
31. ----- : Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Aydın Kitabevi Yayınları, No:3, Eylül 1983, Ankara.